

Rededication Revealed

חנוכה תשפ"ב

2 אתר אל"כ

נמצא אפוא, שחודש כסלו הפסיד, שהרי היה ראוי שהקמת המשכן תהיה בכסלו. ומובא, שהקב"ה, כביכול, נתן 'פיצוי' לחודש כסלו, את ימי חנוכה. שהרי היונים חיללו את בית המקדש, וכשניצחו החשמונאים, פינו את בית המקדש וטיהרוהו והיו צריכים לחנוך אותו מחדש, וחנוכה זו היא ה'פיצוי' שהחודש הזה קיבל על שלא הקימו בו את המשכן.

גדר תקנת נרות חנוכה - כמנורת בית המקדש

והנה יש לשאול מדוע דווקא חנוכה זו, היא הפיצוי שקבל חודש כסלו, מדוע לא נתנו לכסלו חנוכה אחרת שיותר מתאים לבנין המשכן, כגון בנין בית המקדש עצמו, שזהו יותר מתאים לבנין המשכן, מאשר לחנוך בית שכבר קיים רק שחולל, ובכלל, צריך להבין מה הקשר בין חנוכת בית חשמונאי לחנוכת המשכן, איך זה מפצה את זה ומה זה קשור אחד לשני.

46

הזו, ולא הודיעם שיש להם שהות עד ר"ח ניסן. כשנעייץ במהות מעלת הזריות בנין שבגם שורשה הוא - כמעלתו של יצחק - התגברות על טבע האדם והתבטלות אל השי"ת.

5 קנין מעלת הזריות - נס - ביטול הטבע

מדברי ה"מסילת ישרים" "צריך שיתגבר עצמו נגד טבעו עצמו, ויתגבר ויודר", אנו למדים שקנין מידת הזריות הוא פעולה של שינוי והפיכת הטבע. שמעתי בשם רבינו ירוחם הלוי ממיר זצ"ל ששאל על המשפט הזה של ה"מסילת ישרים", הרי שינוי הטבע הוא "נס" וכי אפשר לחייב את האדם לעשות ניסים כדי להיות עובד ה' ועל זה השיב שאכן כך הוא הדבר, השי"ת דורש מאתנו להפוך את הטבע, וכאשר אנו משתדלים ומתאמצים בדבר, אז אנו מקבלים סייענת דשמיא, ומצליחים לחולל ניסים ולשנות את טבע העצלות.

נמצא שלאמיתו של דבר הזריות בעשיית המשכן לא היתה מיותרת, אלא היה צורך בזריות בהיותה מטרה בפני עצמה, כהכנה רוחנית להקמת המשכן שבלעדיה היה בו חסרון מהותי, שהרי הזריות היא ביטול הטבע למען עבודת ה'. זו כאמור היתה גם מידתו של יצחק, ביטול ה"אני" בשלימות אל השי"ת. אי"כ שניהם כח אחד להם, וממקור אחד הם נובעים, וכאמור לעיל ההתגברות וההתבטלות הן התוכן של עבודת הקרבנות. משום כך היה צריך כשביל הקמת המשכן וחנוכתו בפועל, הן את זכותו וכוחו של יצחק אבינו, והן את הזריונות של חכמי הלב העושים במלאכה בעת הקמתו.²

6

Rev Wolke on Chanukah

This concept is, in essence, the message of Chanukah. The Bach (Orach Chaim 670) writes that the kohanim were lax in their performance of the avodah in the Beis HaMikdash; measure for measure, the Greeks issued an edict that forbade the avodah: offering sacrifices and lighting the Menorah. Moreover, they defiled all the oil that was to be used for the Menorah. Only after the Chashmona'im showed that they were willing to sacrifice their lives for the sake of reclaiming the avodah in the Beis HaMikdash did they merit Heavenly assistance in this area. A handful of kohanim defeated a mighty army; they were able to re-enter the Beis HaMikdash, where they found a single intact flask of oil; and a day's worth of oil burned miraculously for eight days. Therefore,

א) איתא בילקוט שמעוני מלכים א, ו, רמז קפ"ד:

וכן אתה מוצא במלאכת המשכן, א"ר חנינא בכ"ה בכסליו נגמר מלאכת המשכן ועשה מקופל עד אחד בניסן, כמו שכתוב, "ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן". והיו ישראל ממלמלין על משה לומר למה לא הוקם מיד, שמא דופי אירע בו, והקב"ה חשב לערב שמחת המשכן בחדש שנולד בו יצחק, דכתיב "לושי ועשי עוגות" ואמרו לו "שוב אשוב אליך", ומעתה הפסיד כסלו שנגמרה בו המלאכה אמר הקב"ה עלי לשלם, מה שלם לו הקב"ה, הנוכת בית חשמונאי.

ודברי המדרש צ"ב, למה שלם הקב"ה לחודש כסלו בחנוכת בית חשמונאי, ובמה נתיחד חנוכת בית חשמונאי להשלים לחודש כסלו את חנוכת המשכן שנלקחה מאתו.

והנה עיקר דברי המדרש צ"ב, מה ענין לידתו של יצחק לחנוכת המשכן, שדחה הקב"ה את חנוכת המשכן לחודש שנולד בו יצחק.

3

שפתי חיים
ספר יצחק

מעלת יצחק - ההתבטלות לה' - הכח והזכות להקמת המשכן
כאמור, מעלתו של יצחק היתה ההתגברות על עצמו, וההתבטלות אל השי"ת בשלימות. ע"פ האמור בנין שהקמת המשכן בר"ח ניסן מפני שבחודש זה נולד יצחק אינה ענין סמלי של קשירת מאורע במאורע, אלא שיש קשר פנימי ותוכן משותף בין מעלת יצחק למשכן ועבודתו. יצחק אבינו שהגיע בעבודתו למעלת גבורה שבהתבטלות בשלימות של מסירות נפש בפועל, השריש ונטע זאת בכלל ישראל. את הכח של ההתבטלות אל השי"ת בשלימות ירשנו מיצחק. כדי ליסד ולבסס את ההתבטלות אל ה', שאליה מגיעים בעבודת הקרבנות ועל ידה, היו צריכים את הכח והזכות של יצחק. לכן הוקם המשכן בעת לידת יצחק - בחודש ניסן.

אך עדיין יש להבין, מה הקשר בין מעלת ההתבטלות של יצחק ליום לידתו? שהרי לידתו קדמה לקנין מעלת הגבורה שהגיע אליה בעמלו. ועוד, לאחר שיצחק נטע והשריש בנו את מידתו, כבר זכינו בה, ומדוע כדי לייסד את המשכן היו צריכים לזכותו וכוחו של יצחק?

התשובה היא, לכל אחד ואחד נתן הקב"ה מראש תפקיד בהשלמת הבריאה, חלק ומעלה המיוחדת ומיוחדת לו, וכבר בזמן לידת האדם מאיר מתחזק אור המעלה הרוחנית הזו, והוא מסייע לאדם להשלים את תפקידו. אמנם יש לאדם את כח הבחירה, ויכול ח"ו לבחור ברע, אבל עכ"פ אם בוחר בטוב ומשלים את חלקו, מחזק ומגביר הוא בכך את האור הרוחני שהתנוצץ בעת לידתו. אור זה מתעורר ומתחזק מדי שנה בזמן לידת הצדיק, אפילו לאחר מותו,¹ ובעת הזו יש סייענת דשמיא לדורות לזכות להתחזק ולהתעלות במעלה זו. לכן מדי שנה בשנה בעת לידת יצחק נשפעת שוב בבריאה ס"ד לזכות במעלת ההתבטלות אל השי"ת של יצחק. ואף שאמנם ירשו בני ישראל מיצחק את מידתו, אבל בכל מעלה יש דרגות רבות, וכדי לחזק את היסוד של ההתבטלות וההשבה אל ה' שהוא שורש ומטרת עבודת הקרבנות - ברם המעלה האפשרי, היה צריך לחנוך את המשכן בחודש שנולד בו יצחק.

4 זריות - התגברות על הטבע - יסוד לעבודת המקדש

כאמור, חנוכת המשכן היתה צריכה להיות דוקא בחודש ניסן שבו נולד יצחק, אי"כ מדוע לא אמר להם הקב"ה את זאת מלכתחילה ואז לא היו צריכים להודר כל כך לגמור את המלאכה עד כ"ה בכסליו?

עלינו להבין שלא במקרה ולא לשוא היתה עשיית מלאכת המשכן בזריות, אלא שמעלת הזריות נצרכת לבניית המשכן ועבודתו כדי לבסס על יסודות רוחניים מוצקים. לכן רצה הקב"ה שיכנו את המשכן בזריות הגדולה והעצומה

a "At least once over the course of Chanukah, when we want to sit back and relax because it is Chanukah, we should instead stand up and accomplish — because it is Chanukah."

b "It is the person who, in honor of Chanukah, learns with vigor during his set time for Torah study, or davens a tefillah with extra concentration, who has lit the true flame of Chanukah."

באר החיים

מח 12

ותמה השם משמואל' (פרשת מקץ שנת תר"פ ד"ה ועם דרכנו) דלא מצינו שהחסירו בני ישראל אפילו קרבן אחד בימים ההם, ומאי "שנתרשלו בעבודה" דקאמר, ועוד הרי "בני ישראל היו אז ברום המעלה כמבואר במדרשים, שאפילו בהמתם של עולי הגולה היתה חיבתם לפני המקום למנותם בכתוב, וכל ימי שמעון הצדיק היו הגסים תדירים,

ומאין נצמחה התרשלות בעבודה", לפיכך מסיק (בדבריו לחנוכה סוף ליל ח', וחזור על יסוד זה עוד פעמים רבות), דכוונת הב"ח היא, שהיונים החשיכו עיניהם של ישראל בגזירתם, והכניסו בלבות בני ישראל חושך והסתור ברוחניות, וזה גרם להם שהיתה עבודתם בעצלתים ובקרירות רוח, לכן הגם שהקריבו את הקרבנות בפועל היו עושים כן בהתיישנות וכמצות אנשים מלומדה (ובלא התעוררות ורגשות פנימיות הלב, ואין לך התרשלות בעבודה גדולה מזו, לפיכך כאשר גברו החשמונאים על היוונים ונצחום נהפך החושך לאור, היינו שהתחזקו לעבוד עבודה ולקבל עול מלכות שמים בהתלהבות יתירה וברשפי אש שלהבת י-הי."

13

בהדלקת נרות המנורה [הכתובה אחר פרשת הקרבת קרבנות הנשיאים] "ויעש כן אהרן - מלמד שבחו של אהרן שלא שינה", כי כמו הנשיאים שכל אחד עשה עבודתו כפי עומק כוונותיו ולא חיקו איש את רעהו, כן נמי אהרן לא חיקה מעשה עצמו, אלא הדליק את המנורה בכל יום ויום בהתחדשות, כי לא היתה עבודת יום הראשון דומה לעבודתו ביום השני, ובוזה נשתבח "שלא שינה", והכי נמי בחנוכה צריך להדליק את הנרות בכל יום בהתלהבות חדשה ל"ה.

הב"ח (ריש הלכות חנוכה) מבאר זאת ואומר "בחנוכה עיקר הגזירה היתה על שהתרשלו בעבודה, ועל כן היתה הגזירה לבטל מהם העבודה ... שגזר ... לבטל התמיד ... הדלקת המנורה ... עמדו וטמאו כל השמנים". דהיינו עיקר הגזירות היו לבטל תורה ומצוות מישואל, ובמיוחד ביטול עבודת המקדש. הסיבה לכך היתה התרשלות הכהנים בעבודת ה' שבמקדש. מכיון שלעבודת ה' צריך זרירות והתגברות על הכבדות הטבעית, וכאשר מידת הזרירות לקיחה זו היא התרשלות, ונחשב הדבר במידה מסוימת לביטול עבודת ה', לכן כעונש מידה כנגד מידה נתן השי"ת כח ביד היוונים לבטל את עבודת בית המקדש בפועל ולהלוטין.

"וכשחזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה, הושיעם ה' ע"י הכהנים עובדי העבודה בבית ה'" (ב"ח, שם). היות חטאם היה עצלות והתרשלות הנובעת מחוסר התגברות על הגוף והתבטלות אל השי"ת, לכן התשובה והתיקון לחטאם היו בזה שהזדרזו והתגברו על עצמם וכיטלו את עצמיותם במסירות נפש ממש, למות למען השבת העבודה על מכונה. ומכיון שחטא ההתרשלות שגרם לגזירות היה חטאם של הכהנים עובדי המקדש, לכן עיקר תיקון החטא נעשה על ידי הכהנים.

8 הקב"ה עושה ניסים למי שמתגבר על הטבע

"על כן נעשה הנס גם כן בנרות, תחת אשר הערו נפשם למות על קיום העבודה" (המשך ד' הב"ח). למדים אנו מכאן שכאשר האדם מתגבר ומתורמם על טבעו, משלם הקב"ה את גמולו ומושיעו ועושה עבורו ניסים בלי שום הגבלה טבעית.

דבר נוסף מצאנו בניסי החנוכה, שמכיון שמסרו נפשם למות על קיום העבודה, לכן לא זו בלבד שהושיעם השי"ת בישועה ניסית מהיוונים, אלא שנעשה להם נס מיוחד כדי לקיים את העבודה שבמקדש בשלימות.

9

בעתיד. כודאי אין מקבלים את המעלה מבלי יגיעה, כי המעלות שנעשו לקנין בעבר, קיימות בעם ישראל במצב רדום וכחומר גלם, שצריך לעורר אותן לטפחן ולעבדן ולא להזניחן. אבל כאשר אנו עושים מצדנו את ההשתדלות והמאמץ להפעיל את המעלות הללו, ממילא הן צפות ועולות ונותנות לנו סיוע מוגבר להגיע לשלימות. כך גם ע"י בניית המשכן בזרירות הוטבעה בעם ישראל מעלת הזרירות, כפרט בקשר למקום - המקדש, ולזמן - כ"ה כסליו. החשמונאים ע"י שמסרו נפשם והתגברו על טבעם בזרירות למען השי"ת, עוררו בזה את מעלת הזרירות שהושקעה בבנין המשכן ושימאה היה בכ"ה כסליו, ונטייעו בה להגיע לשלימות במעלת הזרירות בהחזרת העבודה על חילה עד ליום המעלה של חינוך הבית מחדש בכ"ה בכסליו.

נמצא שהתשלום לכ"ה כסליו שאחז"ל בפסיקתא, אינו מקרי וחיצוני, אלא שגולת היום ומעלתו והאור הרוחני שהושקע בו בזרירותם של בני המשכן. הם שעזרו וסייעו לחשמונאים לאחר יותר מאלף שנה להגיע לשלימות בהחבטלותם אל ה' וזריותם באותו היום בכ"ה בכסליו. הוא מה שאמרו חז"ל על כך (פסיקתא, שם) "מאד עמקו מחשבותיך". שכבר בעת גמר בניית המשכן, קבע בו השי"ת את אור מעלת הזרירות שרכשו בעמלם שיאיר לדורות, עד שמכוחו יזכו לחנוכה המקדש ולימי החנוכה.

10 אותם הכוחות הרוחניים שעמם פעלו החשמונאים "בימים ההם", והורישו אותם לדורות הבאים, יכולים אנו להוציאם לפועל בימי החנוכה "בזמן הזה". אלא שכמו בעבר אנהנו צריכים להתחיל, כאשר אנו מתחזקים ומתחילים אנו זוכים לסייעתא דשמיא ולהצלחה בקניית המעלות, ולישועות למעלה מהטבע. אין הדברים אמורים רק לכלל ישראל, אלא כל יחיד המתחזק בעבודת ה' ומתגבר על טבעו ומזדרר, מקבל סיוע ועזר ה' להתגבר על כל הקשיים. וכפרט יש סייעתא דשמיא מיוחדת לזה בימי חנוכה הקדושים. אך גם היצר הרע יודע את סגולת ימי החנוכה וקדושתם, והוא מסית את האדם לבזבזם בדברי הבל ובטלה של שמחה מדומה. עלינו להתחזק לקבל מסגולת הימים הקדושים של חנוכה את התועלת הרוחנית הגדולה, וזאת ע"י שנתכונן כמעשי החשמונאים שהתאמצו והזדרזו לעבודת ה' מעל לטבע, וגמל להם השי"ת בישועה על טבעית. ונלמד מהם שגם אנו - בפרט בימים האלו - נתחזק ונזדרז במסירות להתגבר על הטבע לעבודת ה', ואז נזכה לסייעתא דשמיא מרובה מעל לטבע.

ב) ובביאור הדברים נראה, עפ"י מש"כ הגר"א ב"אדרת אליהו" פרשת כי תשא, בביאור פרשת חטא העגל, וז"ל:
וזהו התפילות שעשה כל הארבעים יום האלו להשיב שכנתו בתוכנו כראשונים, שאמר לו מעשה המשכן בשביל ושכנתי בתוכם והפסידו, ועתה לא שב אהור עד שהשיבין השכינה.

15 ימי מאמר ב חנוכה ג

המבואר בדבריו הציזיו של "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" היה כבר לפני חטא העגל והפסידו זאת בחטא העגל, ועל זה היתה תפילתו של משה כל הארבעים יום, להחזיר להם השראת השכינה במשכן, וכשנתרצה להם הקב"ה ביום הכיפורים על חטא העגל, חזר הציזיו של "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

וכן מכו בפירוש רבינו אברהם בן הרמב"ם פרשת כי תשא, וז"ל:
אמר אבי אבא ז"ל שכוונת תפילה זו על השראת השכינה במשכן, כמו שאמר יתעלה "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

וזה הרי היה באמת תוכן הכפרה של חטא העגל, שחזרה השראת השכינה לישראל, וכמש"כ רש"י ריש פרשת פקודי, בר"ה "משכן העדות" וז"ל:
עדות לישראל שיתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכנתו בתוכם.

וגם מצאנו בחנוכת המשכן, שבשביל השראת השכינה בחנוכת המשכן היו זקוקים לכפרה על חטא העגל, וכמו שמפורש בדברי רש"י פרשת שמיני ט, כג, ד"ה ויצאו ויברכו את העם:

לפי שכל ז' ימי המילואים שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום, לא שרתה בו שכניה והיו ישראל נכלמים, ואומרים למשה ~ רבינו כל הטורח שטרחנו שתשרה שכניה בינינו ונדע שנתכפר לנו עוון העגל.

הרי שלא היה מקום להשראת השכינה בחנוכת המשכן בלא כפרה על חטא העגל.

ג) ולפי"ז נראה לבאר מה שהוצרכו ישראל לזכותו של יצחק להשראת השכינה במשכן, ונקדים דברי המהר"ל ב"נצח ישראל" פ"ד, וז"ל:

וזה כי מקדש ראשון היה להם בזכות ג' אבות הקדושים אשר מדרגתם בודאי יותר עליונה מן ישראל וכו', יצחק וזותו ההרחקה מע"ג שהרי מסר נפשו להקרבה אל השי"ת.

המבואר בדבריו, דכוחם של האבות בהשראת השכינה במקדש הוא בכח הקדושה שלהם כנגד ג' עבירות, ויצחק כוחו כנגד עבודה זרה במה שמסר נפשו להקרבה אל השי"ת.

ומעתה כיון שהשראת השכינה במשכן הייתה זקוקה לכפרה מחטא העגל כמב' בדברי הגר"א לעיל, וגם בחנוכת המשכן היו זקוקים לכפרה על חטא העגל, וכמו שהבאנו מדברי רש"י בפרשת שמיני, הרי מבואר היטב הטעם שהוצרכו לזכותו של יצחק לחנוכת המשכן, דכיון שהשראת השכינה במשכן

נזקקה לכפרה על חטא העגל, הוצרכו לזכותו של יצחק להשראת השכינה במשכן, שהרי זכותו של יצחק היא בהרחקה מעבודה זרה, במה שמסר נפשו להקרבה אל ה' יתברך, וזכות זו היא המרחיקה את ישראל מחטא העגל, שחטאו באלהים אחרים, ומתוך זכות זו באה הכפרה על חטא העגל, ועי"ז יכולה השכינה לשכון שוב במשכן ככתחילה, ולכן מכח זכותו של יצחק שהוא ההרחקה מעבודה זרה ומסירות נפשו לעבודת השי"ת, זכו לחנוכת המשכן, כי חטא העגל הוא הגורם לבטל השראת השכינה מישראל, ולסלק מהם מעלת "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ובזכותו של יצחק זכו שחזרה השראת השכינה בישראל.

ד) ומבוארים לפי"ז דברי המדרש בילקוט שמעוני שהובאו לעיל, דחנוכת בית חשמונאי נקבעה לסלון, והושלם בו מה שלא הושלם בהקמת המשכן, ולבאר נקדים דברי המדרש בב"ר פרשת בראשית ב, ד:

"וחשך על פני תהום". זו גלות יון הרשעה שהחשיכה עיניהן של ישראל בגזרותיה שהייתה אומרת להם כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל.

ודברי המדרש צ"ב, מדוע אמרו להם לכתוב על קרן השור דווקא, ועיין בפירוש רש"י על המדרש שם שכתב:

כתבו לכם על קרן השור, לפי שכיון שעשיתם חכנית שור, מאותה שעה גליחתם בדעתכם שאין לכם חלק בו.

ומבואר בדבריו דמה שבאו יון להפריד את ישראל מלהיות חלק ה', הוא מכח חטא העגל שבו גילו בדעתם שאין להם חלק בקב"ה.

ועיין ג"כ במהר"ל מש"כ בספרו "נר מצוה" בביאור דברי המדרש, וז"ל:
ולכן אמרו לישראל כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל, כי מצד העגל שעבדו ישראל את העגל מיד שנתן להם התורה, דבר זה מורה כי יש כאן סילוק והפרדה בעצם שלהם.

המבואר בדבריו והמקום שבו נפרדים ישראל מהשי"ת הוא ע"י מעשה העגל, ולכן אמרו להם לכתוב על קרן השור דווקא, שהשור הוא המורה שישראל נפרדים מהשי"ת, שהוא המזכיר את חטא העגל, ובהזכרת חטא העגל באו לומר שמכוחו אין לישראל חלק בקב"ה.

ונראה מבואר מזה דמלכות יון עיקר מטרתה היא לחלל ולטמא את המקדש ואת המזבח, ולבטל את השראת השכינה בישראל שהיתה במקדש, ועי"ז להפריד את ישראל מהשי"ת, וזהו ענין "אין לכם חלק באלוקי ישראל", שבאו להפריד את ישראל מהשי"ת, ולכן אמרו לחקוק גזירה זו על קרן השור,

והמקום שמצאו להפריד את ישראל מהשי"ת, ולומר שאין להם חלק באלוקי ישראל ואינם ראויים עוד להשראת השכינה הוא מתוך חטא העגל, שהרי חטא זה הפסידו באמת את השראת השכינה במשכן, וכשציוותה מלכות יון את ישראל לכתוב "אין לנו חלק באלוקי ישראל", באו להחזירם לחטא העגל שהוא המטעם של השראת השכינה בישראל.

ה) ולפי"ז מבואר היטב ענינו של חודש כסלו בחנוכת בית חשמונאי, שהרי יון באה להחזיר את ישראל למצב של חטא העגל ולבטל את השראת השכינה בישראל, וכנגדם בא כוחו של בית חשמונאי שמסרו נפשם להחזיר עבודת השי"ת ולחנכו ככתחילה, ובהו זכו לחנוכת בית חשמונאי בחודש כסלו, שהרי היה להם מעצמם כח מסירות נפשם על העבודה, ולא הוזקקו לדחות חנוכת המזבח לחודש שנולד בו יצחק, אלא בכח מסירות הנפש שלהם, זכו להחזיר השראת השכינה בישראל בחודש כסלו, כשנצחו את יון במסירות נפשם על העבודה.

ה / מודע לבינה

ר' נחמיה

"והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום, רבי שמעון בן לוי פתח קריא במלכויות, והארץ היתה תוהו, זו מלכות בבל וכו' ובוהו זו מלכות מדי וכו' וחושך זו מלכות יון, שהחשיכה עיניהן של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל וכו'" (בראשית רבה פרשה ב אות ד).

וענין גזירת יון לכתוב את ענין מניעת חלקם של ישראל בהקדוש ברוך הוא דוקא על קרן השור טעון ביאור. ובפירוש המיוחס לרש"י במדרש שם כתב, "כלומר מעלה אני עליכם עוון העגל כאילו כתבתם על קרן השור [עגל הוא שור בקטנותו] שאין לכם חלק באלוקי ישראל". והיינו דבזמן היונים נתעורר מחדש ענין חטא העגל, דמצב עם ישראל אז היה מצב של אותו חטא העגל, כלומר דישראל היו אז במצב מסוים של אמירת "אלה אלהיך ישראל" (שמות לב, ד), והיינו אין לכם חלק באלוקי ישראל, וצריך ביאור בזה.

20

In this respect, "*Ner mitzvah v'Torah ohr* — A commandment is a candle and the Torah is light" (*Mishlei* 6:23). The mitzvos are a receptacle for the oil that forms the light disseminated by the Torah, which generates a Torah personality and lifestyle. The *avodah* of prayer and sacrifice, and the environment of the Mikdash, put the various mitzvos into the perspective of a relationship with Hashem and encompassed all of life and its components.

During the period preceding Chanukah, Jews were weak in this *avodah*. Torah observance became mere external compliance to the commands. The implication of the lifestyle to be created by those commands, the creation of a nation of holy Kohanim who would become the actual Mikdash of G-d's presence, was ignored. Shabbos was observed but did not impart a lifestyle that strove for the spiritual world represented by Shabbos. Rather, those *shomrei Shabbos* spent their six workdays expanding their materialistic goals, and that's what formed their life's ambition and influenced all their decisions and conduct, not the Torah, not Shabbos. They observed the letter of the law but failed to be imbued with the holiness and purity that those laws imply. The *Yiddishkeit* was dark and external, and the preciousness of the chosen nation was diminished.

→ This very shallow appreciation of a true Torah lifestyle induced some to be totally influenced by the Greek way of life. If one views

the Torah only externally, it can't match the beauty and grandeur of the externals of Greece. Therefore they accepted it as an alternative to the drab Jewish existence that left them feeling disillusioned and unimpressed due to its lack of real content.

For this reason, this period is referred to as *galus Yavan*, the Greek exile — even though we were in Eretz Yisrael with a Mikdash, still we were in exile. We may have been connected to the externals of the land and the Temple, but we were millions of miles away from their inner spiritual essence. Since the Jews had this weakness, they were vulnerable to the decrees of Yavan. G-d did not thwart these decrees so that Klal Yisrael should wake up to their faults and repent and strengthen themselves.

להיות עכ"פ מעין הדבר, ובע"כ חנוכה החשמונאים היה ג"כ בחינה של חנוכה "משכן העדות" עדות לישראל שנתכפר להם עוון העגל.

אך לא נכנסנו עדיין לשערי ביאור הענין, מה הקשר בין הדברים, מהו משכן, ומהו חטא העגל והסליחה והכפרה עליו, ומה הקשר לגלות יון וגאולתן.

חטא העגל פריקת עול תורה ומלכות שמים

בכתבי הגר"א ז"ל מפרש הפסוק "אין קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה, קול ענות אנוכי שומע", שאין כאן עבריינות על ל"ת מסוים בקום עשה (גבורה), ואף לא עבריינות על עשה מסוים בשב ואל תעשה (חלושה), אלא יש כאן פריקת עול תורה ועול מלכות שמים עכ"ד, הגדיר לנו הגר"א ז"ל את תוכן חטא העגל, שמה שעשו את העגל והרגו את חור, כל זה היה למען פריקת עול תורה ועול מלכות שמים, שאין זה כשלו בפרט מסוים, בעשה או ל"ת, אלא קלקול בעצם הנשמה הפנימית של ישראל שהיא תחת עול התורה ומלכות שמים, ועי"ז נשתנה כל צורתה הפנימית ונתהפכו מן הקצה אל הקצה, ממדרגה של חיים לעולם "אני אמרתי אלוהים אתם" - חרות ממלאך המוות, למדרגת בני מוות - "אכן כאדם תמותון", מפני שנפגע כל עיקר הנשמת חיים של ישראל, המורכב מ"יסודות הללו - עול תורה ועול מלכות שמים.

וכשחזרו בתשובה וקיבלו שנית על עצמם עול תורה ועול מלכות שמים, זכו לכפרה ביה"כ, נצטוו תיכף על המשכן שמהותו הוא ב' יסודות הנ"ל, שהוא מקום התורה, הלוחות בקח"ק והמשך מסירת התורה מבין הכרובים כנ"ל, והוא מקום העבודה שהוא קבלת עול מלכות שמים. ובזה הוא משכן "העדות" עדות שנתכפר להם עוון העגל. ומן התוצאה של כפרת החטא אנו למדים את תוכן החטא, שלעומת פריקת עול תורה ומלכות שמים, זכו ע"י הכפרה להחזיר את התורה ומלכות שמים בישראל.

ענין זה חזר על עצמו בזמן היונים, שרבים מישראל התיוונו, שהוא שיא פריקת עול תורה ומלכות שמים, שלא היה מצב כזה מעולם, שהיה רק קלקול של יחידים בעלמא, אבל המתיוונים היו ציבור שלם, שהוא קלקול בכללות האומה בקבלת עול תורה ומלכות שמים שבה, ולכן התעורר שנית קטרוג חטא העגל, ומכח התשובה של

ונראה דהנה כפרת חטא העגל הרי באה ונהיתה ביום הכיפורים, בפסגת הארבעים יום שעלה משה למרום בפעם האחרונה אחר חטא העגל, ואז אמר ד' "סלחתי כדברך" (במדבר יד, כ), האומנם כפרה זו נקבעה בתוככי תוכם של כלל ישראל, כמצב של כפרת קבע, על ידי זה שאז נצטוו על ענין המשכן, ומיד ברדת משה מן ההר למחרת יום הכיפורים ציוה את ישראל על בניית המשכן, כמבואר זאת בקדמונים.

פגיעה במשכן מעוררת את חטא העגל

ולפי זה, כל פגיעה במשכן היא אשר מעוררת מחדש את חטא העגל, אשר מציאות המשכן וקדושתו והשראת השכינה בו, היא המשמרת את

ישראל מאותו חטא, ומונעת את מציאותו. ונראה דגניזת המשכן, והחורבן בשתי המקדשות, עדיין אין בהם לעורר מחדש את ענין חטא העגל, דבחורבן המקדשות לא נסתלק אלא חיצוניות המקדש אבל לא נפגעה ולא נפגמה קדושת המקדשות, ושפיר לא היה מקום שיתעורר מחדש חטא העגל.

אבל בגלות יון, אדרבא גוף המקדש לא נפגע, אבל פנימיותו של המקדש, קדושתו וטהרתו של המקדש נפגע ונפגם על ידי היונים והמתיונים, כאשר טימאו אותו - באו פריצים וחיללוהו, ואז נסתלק המקדש אשר בו נעשה חלות הסליחה על מעשה העגל וכפרתו, ואז נתעורר חטא העגל מחדש, וזהו אמירת היונים כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל, וכפירוש רש"י במדרש שם.

בחנוכה נהנך המשכן מחדש

21

ויש להאיר על פי זה דבר נפלא, הנה הרי נס חנוכה נעשה בכ"ה בכסלו, וכבר נתבאר בפסיקתא שגמר השלמת המשכן בשעתו היתה בכ"ה בכסלו, אלא שהיה מקופל עד חודש ניסן משום טעמים מסוימים, ואמר הקדוש ברוך הוא "עלי לשלם לו [לכסלו], מה שילם לו הקדוש ברוך הוא חנוכה בית חשמונאי", [עיין פסיקתא רבתי (פסיקתא ותשלם כל המלאכה אות ה)].

ולהאמור גלות יון הרי ביטלה את ענין חנוכה המשכן, וממילא בטלה השמירה של המשכן מחטא העגל, ובאמת הרי נתעורר מחדש חטא העגל באמירתם של היונים כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל, וכאשר תיקנו החשמונאים ענין פגיעה זו במשכן, הרי באמת חנכו את המשכן מחדש, ובאופן נפלא נקבע ונעשה קביעת החנוכה בכ"ה בכסלו, יום חנוכה המשכן בבנינו במדבר.

22 נפש חנוכה אליהו רעג

טרם ניכנס לביאור הענין, נראה בעז"ה שיסוד זה מפורש בדברי חז"ל הקדושים דהגלות והגאולה היו מענין חטא העגל ותיקונו, דהנה ידועין דברי התנחומא שבסוף מ' יום האחרונים שעלה משה למרום, ונתבשר שסלח הקב"ה לישראל על חטא העגל במדה גדולה, והודיעו ה"ג מידות של רחמים שהם דרכי הסליחה, התבשר בד בבד עם זה שיקימו משכן שישרה הקב"ה שכינתו ביניהם, וזהו חסד עצום שנתרצה הקב"ה לישראל להחזירם לקירבתו הקדומה במידה מסוימת, וכמש"כ בסידור אשי ישראל בשם הגר"א ז"ל - בפ"י הברכה "אהבה רבה אהבתנו ה' אלוקיננו", שבמתן תורה הראה הקב"ה את תוקף אהבתו אל עם ישראל, ולאחר שחטאו בעגל וחזרו בתשובה זכו ל"חמלה גדולה ויתרה", שהוסיף להשרות שכינתו ביניהם בהקמת המשכן ו"משכן העדות" הוא עדות לישראל על כך שכיפר להם את עוון העגל, מעין הקירבה הקודמת שלפני החטא.

ומבואר בתנחומא שבכ"ה כסלו נשלם בו הכנת המשכן קרשיו ויריעותיו וכל כליו, והיה ראוי להקים בו את המשכן, אלא שדחה הקב"ה את הקמתו עד חודש ניסן שנוסף בו יצחק שהוא עמוד העבודה, (שהרי החפצא של המשכן הוא מקום עבודה), ופייק הקב"ה יום זה שיהא בו חנוכה החשמונאים עכ"ל המדרש. מפיוס זה אנו למדים שחנוכה החשמונאים היה ג"כ במהלך כפרה על חטא הדומה לחטא העגל, שהרי התחליף מוכרח

התורה הק' שבארון הברית בקה"ק לעם ישראל הוא דרך המנורה, ונמצא שיש כאן קישור של ב' הענינים, תורה ועבודה כאחד, והצורך גבוה בהשפעת "התורה" וצורך ישראל בעסק "העבודה" התאחדו בכלי המנורה. וגם עצם נס המנורה שדלק ח' ימים הוא עדות על כך ששכינה בישראל, וזהו ה"לשכני" בתוכם - גילוי כבודו בעולם.

27

הנוכה זמן של חזרה והתחלה מחדש

זה העומק של נרות החנוכה בימים אלו, אחרי המועדים עד הנוכה הם כבר ימי חול ונוסף לאדם כל מיני חבילות של קושי וכד', צריך לדעת שחנוכה זה שעת הכושר שבגתה בשמונה ימים שמדליקים נרות אור הגנוז זמן השמים נותנים לאדם שיוכל להחזיר את העי לטוב, אף שזה לא יתכן ולא ר"ה ואף לא עש"ת אבל יש בזה אפשרות דומה לחזור אל הטוב, ואפשר לנצל את זה אם מקדימים לפני הדלקת הנרות הרהור תשובה, להעמיד בנפש עבודת הידור לפני העסק בהחפץ המגלה חדרו של עולם הוא אור הגנוז, שנגזג בכח התורה בבריאה. חנוכה הוא זמן של חינוך בנפש, וחינוך היינו התחלה חדשה ועבודת התשובה היא ג' התחלה חדשה, תשובה היינו להתחיל מחדש והתחלה חדשה בעבודת הנפש נקרא חינוך, והאדם בעולמו הקטן פותח את מה שהנרות נותנים לו אור הגנוז לתוך נפשו, שיאיר בו הרצון להתחיל מחדש ולהחזיק בהתחלה זו תמיד, להשתוקק לעלות ולהשתפר תמיד, בהצלחתן את הנרות עד שנתה שלחבת עולה מאיליה, כשהנרות בוערים אז השלחבת עולה מאיליה להתחדש יותר ויותר ג' כי יזקין לא יסור ממנה' מהחינוך.

28

שיחה ו. קדושת ימי החנוכה ומצותיה

התחנכים והתעלות כדי ליכנס לתכל המלך בבחי' עליה לרגל, שעולים בכיכול לקבל פני השכינה הק', אבל בחנוכה אנו זוכים לחרבה יותר מזה, שהקב"ה בכיכול בכבודו ובענינו יורד אלינו וכא לשכנו בתוך מעונו (עין דברי שמואל פת), וכידוע דבריו הק' של המאמר עמים ז"ע שנה חנוכה היא למשה שמעולם לא ירדה אליו השכינה, אבל בחנוכה, הקב"ה ברחמי המרובים יורד בכיכול למשה מעשרת אל האדם לקבנו. הרי שאופן ההתקרבות שאנו זוכים בחנוכה הוא במעלה יותר מכל מועד אחר, ובהו יבין מאד דברי הרה"ק מרוזין ז"ע שאמר בשם צדיקים קדמונים, שבחנוכה אפשר לפעול שנה טובה - יותר מכל שאר הימים טובים, ובה שאי אפשר להשיג ככל הימים טובים, אפשר להשיג בחנוכה עכ"ל, והיינו כי הקב"ה קרוב אלינו ממש באופן נפלא מאד כג"ל.

ומרן הדברי חיים מצאנו ז"ע גילה לנו עוד גילוי נפלא על גדול ההתקרבות שיש לנו בחנוכה (בספרו דברי חיים עת"ח ח"ב עמ' ק"ג). שבימי החנוכה אפשר לשוב ולתקן אפילו את העבירות החמורות ביותר, שאין להם תשובה ואינם מתקנים כל השנה, ומכאן על זה משל ממלך, שבשיושב במשבנו לא יוכלו פחותי ערך להתקרב אליו, ומכל שכן אלו שנענשו בפקודתו, שאי אפשר להם לבא ולהתחנן בפניו, כי הם מתועבים מלחיצנם בזיכור, אולם כשהמלך נוסע ברחבי המדינה ונכנס בבתי האסורים לבקר את הכלואים שם, או כולם דבקים בו ומתחננים אליו שיחלצם וע"י זוכים כולם לחנינה מהמלך, וכדבר היות הוא בחנוכה שהמלך מלבי המלכים בא ונכנס עד לבתונו, בתי הכלואים והאסורים ביד היצחק, ואו הזמן לכולנו להתחנן לפניו ולבקש על נפשינו מאת המלך, כי או אפשר לפעול לפניו שיהיו אוחזנו ויחולו לנו על הכל.

ומובא בשם החידושי הרי"ם ז"ע ששם על מאמר חו"ל (תענית כה) מי שאמר לשמן וירלוק יאמר לחומץ וירלוק, דהו רומן לחנוכה, שבו זוכים האנשים השפלים והגורעים ביותר הנקראים חומץ, מלשון (תהלים ע"א, ד) מכף מעול וחומץ, שנהמזו רח"ל מהדרך המובה, עכ"ל יכולים לקבל תיקון ולהאיר ככראשונה, והו מי שאמר לשמן וירלוק - היינו הקב"ה שצהו לנו להדליק שמן זית בחנוכה, יאמר לחומץ וירלוק, יעזור שגם האיש שנחמץ רח"ל יוכה להדליק את נשמתו ולהאיר כימי קדם.

ולואת מנגול'ם הימים האלו מאד לכל בחור ובחור באיזה מצב שיהיה, להתחנן בכל עניני עבודה ה', ולחיש רכיו ותהנתו שיחיה כל כולו קודש לה', כי בכחו להשתנות לכלל בכל הענינים שנחמזו אצלן, התמדה, תפילה, מדות, טהרה, בטחון, שמירת הלשון, וכו', ויכול למרד עצמו לגמרי, למחוק את כל הטאון, ולעלות מדרגות רמות ונשגבות בתורה וביראת ה', וכמו שאמר הרה"ק ר' אהרן מקארלין ז"ע כי בחנוכה הקב"ה משפיל גאים עדי ארץ - היינו שמורד אורות גדולים משמי מרום עד למטה מעשרה, כדי להנביל שפלים עדי מרום - שכל השפלים ונכונים באיזה מצב שיהיו יוכלו להתרומם עדי מרום.

המעם לכה הגדול שיש לנו בחנוכה להשתנות לגמרי באופן פלא, מבואר בספרים הק', כי חנוכה הוא המועד היחיד שהוא של ח' ימים, כי כל שאר המועדים נמשכים לכל היותר עד ז' ימים, והיינו כי מספר ז' מורה על מבע, כמו שיש ז' ימים בשבוע, אבל מספר ח' זה כבר כח המעלה מהמבע, ולכן בחנוכה שהיא של ח' ימים יש בו כח

למעלה מהמבע, ולכן יכול כל בחור ובחור להשתנות, להתחדש ולהתעלות בכוחות אדירים ותוצאות נפלאות למעלה מן המבע ממש.

29

עוד מגולה מיוחדת יש בימים אלו של חנוכה, שכל אחד ואחד יכול לזכות בהם לגמרי התמדה מובה בבחי' יום הכיפורים והושענא רבה, כדאיתא במכא צדיקים ענין זה, ובספר בת עין הביא זאת מכתבי האר"ל, שעיקר סוף גמר התחימה הוא בחנוכה, וכתב רמז על זה בפסוק (תהלים צ, ג) חשב אנוש עד דב"א - גימ' כ"ה, כי וגני תשובה נמשכים עד חנוכה, ובספר צמח צדיק כתב רמז במשחק הדיי"ל (סביבות) שיש בו אותיות גש"ה לרמז על ג' שנה, כי חנוכה הוא הגמר של השנה וצריך לשוב בתשובה שיהיה לחנוכה עיי"ש, וכן הובא בשם דבני יששכר ז"ע בספר בני בנימין (דושיים לחנוכה) שמראש

החשמונאים בל"ה כסלו זכו שנית לחנוכה המשכן, שהוא חזרה של קבלת עול תורה ומלכות שמים כמ"ש, והיה שוב בחינה של משכן העדות - עדות על כפרת העוון, שזהו סגולת יום זה מקדם. ויותר לנו לבאר במה התבטא החזרת עול תורה ומלכות שמים ע"י מלחמת החשמונאים.

מסי"ג הוא נקודת קדושת "התורה" בנפש הישראלי המשתוקק לאהבתו ית'

הנה המובן הרגיל במסירות נפש על קידוש ה', הוא, שמה שמגיע את האדם למס"ג הוא הכרת השכל, שזה חובתו כלפי בוראו, ואידיאל זה חזק מכל אידיאל שבעולם, שמוכן למסור כל חייו בשביל זה, אמנם זו הבנה שטחית, דהאמת שהנפש הישראלי קשורה לבוראה ומרוב אהבתה והשתוקקותה אליו מוסרת לו את כל חייו, וכמ"ש "ואהבת את ה' אלוך בכל נפשך", וכן בסוף ברכת אהבה רבה "ליחידך באהבה", שהכונה למסירות נפש על יחוד שמו מתוך אהבה עצומה אליו.

נקודת האהבה שבנפש אל הש"ת היא מקדושת התורה, שחקיקת התורה בנפשות ישראל במתן תורה, היא הקירבה עצומה אל הש"ת, שהרי כל התורה שמתונו של הקב"ה כמבואר ממה שלמדו בש"ס (בניית כ"א) ברכת התורה מן הפסוק "כי שם הוי"ה אקרא הבו גודל לאלוקנו", והאריך בזה הרמ"ן בפתיחה לפירושו לתורה עיי"ש, ותכלית לימוד התורה הוא ההשגה הברורה שהשגנו במתן תורה לדעת "כי הוי"ה הוא האלוקים אין עוד מלבדו", זו התוצאה של כל עסק התורה, שנפשו של הדבק בתורה משיגה את האמת הברורה שאין עוד מלבדו, ומותרת על כל תשוקת החיים מרוב האהבה העצומה אל הש"ת, "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה" של כנסת ישראל לבוראה.

ענין זה מפורש בברכת אהבה רבה, שמראשיתה עד סופה הוא ענין עסק התורה, "אהבה רבה אהבתנו ה' אלוקיננו" - שנתת לנו תורתך הקדושה (הגר"א ז"ל ה"ל), "חמלה גדולה ויתרה חמלת עלינו" - שלמרות שחטאנו לך בעגל חזרת ונתת לנו לוחות שניות (שם), ומתחננים לפניו ית' שיאיר עינינו בתורתו, ולקיים מצוות התורה כהלכה, הרי שכל הברכה היא מענין עסק התורה, והנה סיום מטבע הברכה (לפני התימחה) הוא "וקרבתנו לשמן הגדול סלה באמת", והיינו מתן תורה שקירבנו הש"ת לשמו הגדול, שהתורה כולה שמתונו של הקב"ה (כ"ל), ונחזק בנפשותינו חקיקת נצח - "סלה באמת", והתוצאה מכל זה הוא "להודות לך" שנודה ונכיר באימיתת יחודך (כלשון הודאה במקצת) "וליחידך באהבה" - שנמסור נפשינו על קידוש שמך מרוב תשוקה ואהבה אליך, שזהו התענוג הגדול ביותר של הנשמה הישראלית, למסור נפשו על קדושת שמו, זהו "הלומד על מנת לעשות" של כל עסק התורה, דהו התמצית של כל התורה כולה, ש"אתה הראת לדעת כי הוי"ה הוא האלוקים אין עוד מלבדו".

25

מסי"ג של החשמונאים על העבודה - חזרת עול תורה ועול מלכות שמים

וכאן אנו מגיעים להבין את הישועה והכפרה של ישראל ע"י המסירות נפש של החשמונאים, הדנה ביארנו בשם המהר"ל ז"ל שצורת נתינת התורה לישראל היה בדרך הכרח וכפיית, להראות שהתורה מוכרחת בעולם, דהו צורך גבוה ואינו תלוי בבחירת הנבראים אם תהיה בעולם או לא, ומשום שכל מצאות הבריאה היא למען גילוי שמו ית', וזהו בעצם ע"י התגלות התורה בבריאה דאיתו ואוריתא חד, וכולה שמתונו של הקב"ה, ומעתה כשאדם מישראל מוסר נפשו על קידוש ה', שזהו ביטוי אהבת הנפש להש"ת, שמכח חקיקת התורה בנפשו כמ"ש, מתקיים בזה תכלית התגלות התורה בעולם למען שמו, זהו התיקון על חלק "פריקת עול תורה" שבחטא המתיונים המקביל לחטא העגל.

ואיתא בב"ה (טי ת"י) וז"ל עיקר הגזירה היתה על שהתרשלו בעבודה, וע"כ היתה הגזרה לבטל מהם העבודה וכו', וכשחזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה הושיעם ה' ע"י כהנים עובדי העבודה בביהמ"ק וכו' עכ"ל, ומבואר דמסירות נפשם היתה על החזרת העבודה לישראל, ואין זה מחוייבי התשובה, דבחרטת על העבר וקבלה לעניד שלא ישנה עוד באיולתו היא תשובה גמורה, אלא היה מרוב חסידותם ורוב אהבתם את הש"ת, וע"כ הית בזה תיקון נפלא על חלק ביטול עול מלכות שמים שבחטא המתיונים, המקביל אף הוא לחטא העגל כמ"ש, דבמה שהלכו עד הקצה האחרון למסור נפשם על ענין העבודה, היה ביטול והפקעה גמורה של פריקת עול העבודה וקבלת עול מלכות שמים.

ונמצא שהמסי"ג של החשמונאים על ענין העבודה, הוא מטבע בעל ב' פנים, שיש בו את התיקון השלם ע"י ב' חלקי החטא המקבילים לחטא העגל, עצם מסירות נפש על קידוש ה' הוא התמצית של קבלת עול תורה, ומה שהמסי"ג היה על החזרת העבודה הוא השיא של קבלת עול העבודה ומלכות שמים.

26a

נס חנוכה מורכב מב' ענינים - חזרת עול תורה ומלכות שמים ומאחר שהמסי"ג של החשמונאים על ענין העבודה, היה חזרת עול תורה ועול מלכות שמים כמ"ש, זכו ע"י לחנוכה המשכן, שיש בו ב' ענינים אלו כמ"ש ב' בארובה, והיה דוגמא ל"משכן העדות" עדות לישראל שהתכפר להם עוון פריקת העול, שיוך כ"ה כסלו הוא מסוגל לכך מקדם שהיה צריך להיות בו חנוכה המשכן במדבר.

וענין זה מודגש בנס המנורה בפרט, דהמנורה מלבד היותה מקום העבודה של חלקת הנרות כשאר כלי המקדש, יש בה גם תכלית מיוחדת, להשפיע את אור התורה בישראל, כמ"ש חז"ל (ב"ב כ"ה) הרוצה להחכים ירדים וסימנך מנורה בדרום, שהשפעת

חודש אלול עד חנוכה מאירה ברקיע כעין חבנית יד הפשוטה לקבל אותם בעלי תשובה אשר מאירה סיבה נדוה מלשוב בעשי"ת, ותשובתם מוחקבלת עד חנוכה - ועד ככלל עיי"ש. מיהו דבר חידוש ביותר חובא משמיה דהרה"ק ר' משה מרזווארוב וי"ע, דיש הברל גדול בין התנהגה שהקב"ה מתנהג עמנו בימים הנוראים, להתנהג בימי חנוכה, כי בימים הנוראים הקב"ה שופט את האדם לפי מעשיו, כמה ראו הוא לשנת טובה, אבל בחנוכה הקב"ה רן לפי רחמי המרוצים בבחי' וחנותי את אשר אחון - אע"פ שאינו הגון ואע"פ שאינו כדאי, ולכן מוטב להיות גרן לפי הקב"ה בחנוכה מבימים הנוראים, ובה פירש את מאמר חז"ל (עירובין יח:): אמרה ונה לפני הקב"ה מוטב יהיו מוונתי מרורין כוית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כרבש ותלויין ביד בשר ודם, דינה רומו לכנסת ישראל שנמשלה ליונה, ואומרת לפני הקב"ה, מוטב יהיו מוונתי מרורין כוית - ר"ל שמבקש מתקב"ה אנה תרון אותי בחנוכה, עת שמדליקין בו שמן "וית", כי או הם "מסורין בידך" כי אתה רן לפי רחמך ולא לפי מעשינו, ואל יהיו מתוקין כרבש - רומו לראש השנה שאוכלין בו תפות ברבש ושאר מאכלים מתוקים, שחיי או הם "תלויין ביד בשר ודם" - לפי מעשי כשר ודם עבר"ק.

שמונת ימי החנוכה מכוונים כנגד י"ג מדות של רחמים, שבכל יום יום מאירה בו מדת אותו היום, וכדאיתא בארז"ל (פע"ט עני ר"ט מנוה ופויס פ"ד) שבברכת 'להדליק נר חנוכה' ובברכת 'על הנסים' איכא י"ג תיבות המכוונות כנגד י"ג מדות של רחמים, וכל יום מימי החנוכה מכוון כנגד מידה אחרת ומאיר בו מדת אותו היום, והיום האחרון - זאת חנוכה מכוון כנגד כל שאר המדות, וכנודע שיש מחלוקת בין הראשונים היאך נחלקו י"ג המידות, ושיטת רבינו תם (ר"ה ז: ד"ה י"ג מידות) היא, שתיבות ה' ה' שבתחילה נחשבות אף הן מן הי"ג מידות, וזהו סדרן א - השם. ב - השם. ג - אל, ד - רחום. ה - ותנוך. ו - אך אפים. ז - רוב חסד. ח - ואמת. ט - נוצר חסד לאלפים. י - נושא עון. יא - ופשע. יב - וחטאה. יג - ונקה. לפי האמור היום הרביעי מכוון כנגד מדת הרחמים.

ולכן בימי החנוכה יש להרכיב בתפלה ובתחנונים לפני הקב"ה בכל התפילות, ובפרט בעת הדלקת הנרות, שנוהג לגמור חתימה טובה ולשנה מברכת ומזלחת בתורה ובבראת מצנים, וביותר ראוי לכוון זאת בברכת השיבה שופשינו ככראשונה וכו' שמבקשים "וצדקנו בצדק ובמשפט", והיינו כי עתה בומן החנוכה המשפט מעורב בצדקה ובמתנת תום, אע"פ שאינו ראוי ואינו כדאי, ולכן יש להפציר בתפילה שרין אותנו בימים אלו "בצדק ובמשפט" משפט מעורב בצדקה, שווה עיקר רצונו יח' להשיב לנו ולרן אותנו דוקא במשפט כזה, כמו שאומרים בסיום הברכה - מלך "אוהב" צדקה ומשפט, הקב"ה אוהב לרן אותנו בצדקה ומשפט.

On Chanukah we read the end of Parashas Naso, which describes the korbanos brought by the Nesi'im at the time of the dedication of the Mishkan. Immediately thereafter, at the beginning of Parashas Behaaloscha, Hashem commands Aharon regarding the lighting of the Menorah. Rashi (Bamidbar 8:2) questions the juxtaposition of these two parashiyos, and he explains (citing Chazal) that Aharon was distraught that neither he nor any member of his shevet took part in the dedication of the Mishkan. Hashem consoled Aharon by telling him that his service was greater than the service offered by the Nesi'im, for he would prepare and light the Menorah in the Mishkan.

The Ramban (ibid.) also cites this Chazal, but he explains it in a different light. The consolation offered to Aharon was not referring to his lighting the Menorah in the Mishkan. Rather, it referred to the lighting of the menorah that takes place every year on Chanukah. In contrast to korbanos (like those offered by the Nesi'im), which can only be brought when the Beis HaMikdash is standing, the lighting of the Chanukah menorah is not bound to a specific era. This was a consolation for Aharon, since it was his offspring, the Chashmonaim, who were willing to sacrifice their lives for their ideals, and it is in their merit that we have the mitzvah of lighting the Chanukah menorah.

שיחת אליהו

ישנה הלכה (שבת כ"א א) שנרות חנוכה אסור להשתמש לאורם. ובטעם הדבר כתב הר"ן: "שמע מינא אסור להשתמש לאורה, פירוש כל תשמישין, ואפילו תשמיש מצוה אסור דכיון שע"י נס שנעשה במנורה תיקונה, עשאוה כמנורה, שאין משתמשים בה כלל". כיון שנס זה - שמצאו פך שמן המספיק ליום אחד ודלק עוד שבעה ימים שלא כדרך הטבע - התקיים במנורה, כשעשו זכר לנס, עשו את זה דומיא דמנורת בית המקדש, ולכן אסור להשתמש לאורו. והיינו, שמצד עצם התקנה, היה מותר להשתמש לאורה, אבל כיון שעשו אותה כמנורה, לכן אסור להשתמש לאורה. וזה מה שאנחנו אומרים: "הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם", שהסיבה שאסור להשתמש - כי הם קודש, נתנו לזה דינים של מנורה, וכיון שכך, אם זה כמו מנורה אסור להשתמש לאורה, אלו דברי הר"ן.

הלבוב חנוכה הלקה שאר עו

בשבת יש לאדם כח תשובה, שצח הוא מלי שצ, שיש לאדם הכח לשזו לשורשו, והרי אמרו חז"ל (שבת קיט:): אפילו עובד ע"ז כדור אנוס מוחלין לו צח השצח, הרי שצצח יתן לאדם כח תשובה. צראש חודש יש כח כפרה, כמו שאמרנו היום צחפלה 'ראשי חדשים לכפרה', 'זמן כפרה לכל תולדותם', כח דוד המלך ע"ה שהקים עולה של תשובה, וצחנוכה הרי דיברנו שיש כח תשובה מיוחדת, צצצח וז יש כל הג' יחד, חוט המשולש לא צמחרה ינתק, כ"ש צצח רעוא דרעוין, זמן לעורר הרלון צאדם, רלון לרלון, הרי הזמן מסוגל ציחור לפתוח שערי תשובה ולזכות לצוא לירי תשובה שלימה.

הלבוב חנוכה הלקה 32 מו

צחצכות של היללה לראות הנר. והגהרה צוה דרך מוסר, כי אין הענין צנרות חנוכה רק שהאדם יראה את הנר, אלא יש ענין שוהנר יאיר עד למטה אל מוך לצ האדם, והנר יאיר לו את הדרך צחפילה, והוא אור להאיר צחושך, ליתן האדם דרך ומצוא מוך החושך, ואיה"י יכוילן לראות הנר למעלה מעשרים, אצל אינו מאיר לו את הדרך.

זאת ועוד יומה, ענין הנר הוא גם לצדוק לצור הנר החורין והסקדין צצמוך לצ האדם, לראות צמקומות החושך צצמוך, ולראות הפגמים שיש ולתקנם, נר חנוכה הוא נר ה' נשמת אדם חופש כל מדרי צטן (משלי כ כו), הנר עשוי לחפש צו, ויא"ל לחפש צנר שהוא למעלה מעשרים, ואה"י שרואים את

חכמים נתנו לזה כוח של מגורה - "עשאוה כמגורה", עד כדי כך ש"הנרות הללו קודש הם". הנרות שאנחנו מדליקים זה בעצם הדלקת המגורה, ויש לזה גדר של עבודה זהו הדבר הכי קרוב לעבודת המקדש בדורות שלנו שבית המקדש חרב בעוונותינו. אפילו התפילות הן רק בגדר של "ונשלמה פרים שפתינו", מעין עבודת בית המקדש ומעין הקרבנות שהיו פעם, אבל נרות חנוכה עשאוה כמגורה שבמקדש.

המקדש - מקומו מכוון, המשכן - "אע"פ שנסע אהל מועד הוא"

והנה יש הבדל גדול מאד בין בתי המקדש למשכן; בתי המקדש הם קבועים וקיימים במקום מסוים - "במקום אשר יבחר ה'", המיקום של בית המקדש הוא מדויק, הוא נעשה ע"י נביא כשהוא מכוון בדיוק רב, ואם אין זה בדיוק במקום אי אפשר להקריב קרבנות. ואם רוצים להוסיף על העיר והעזרות, יש סדר איך צריך להוסיף, ב'תודה' ב'שיר' וכו', אבל יסוד המקדש, יסוד המזבח - מכוון ביותר. אדם שרוצה לזכות להשראת השכינה, רוצה לקבל את התועלת של בית המקדש, צריך לקיים "וקמת ועלית", צריך ללכת לשם, רק שם. אם אינו הולך לשם אין את מעלת בית המקדש.

המשכן, לעומת זאת, שונה לגמרי, המשכן אין לו מקום, אלא כל מקום שכלל ישראל הלך, המשכן הלך אתם, כשהנה - חנו גם הם, כשנסעו - גם הוא נסע. כל מקום שהלכו, הלך המשכן אתם כי למשכן אין דין 'מקום'. יתירה מזאת, כשנסעו, היו מפרקים את המשכן, מחלקים אותו, חלק מהמשכן לקחו בני מררי, חלק - בני קהת, וחלק - בני גרשום, כל אחד נשא שליש משכן, אפילו חלקי המשכן לא היו במקום אחד. על הכתוב (במדבר ב, יז): "ונסע אוהל מועד", דורשים חז"ל (ובחים קט"ז ב'): "אע"פ שנסע אוהל מועד הוא", לא רק שאין לו מקום מסוים, אלא אפילו כשהוא מפורק ומטולטל ממקום מקום, גם שם הוא בקדושתו.

והנה ידוע שכל תכלית עניין המקדש והמשכן, הוא - "ועשו לי משכן ושכנתי בתוכם", הקיום הגדול ביותר של "ושכנתי בתוכם" הוא ע"י המשכן והמקדש. במקדש, אפשר להשיג את זה כשנמצאים בבית המקדש, ואז, אפשר לצאת עם רוח הקודש, אבל צריך להיות שם. אבל המשכן, הוא הרי הולך עם האדם, לכל מקום שהולך היהודי, הולך המשכן עמו, בכל מקום יכול היהודי לזכות להשראת השכינה, כי זהו בחינת המשכן - "ושכנתי בתוכם" - בכל מקום.

חלישות דעתו של אהרן הכהן שלא היה בחנוכה בחינת המשכן

אהרן הכהן חלשה דעתו כי לא היה בחנוכה המשכן, הוא לא השתתף בחנוכה בחינה זו של המשכן, שבזה יש את הקיום היותר גדול של "ושכנתי בתוכם", שמבחינה זו יש כביכול במשכן מדרגה שאין במקדש, שהמשכן לא תלוי במקום בכלל, אלא בכל מקום שהוא נמצא שם השכינה נמצאת. בזה אהרן לא השתתף, ולכן חלשה דעתו. אמר לו הקב"ה: לך יהיה הרבה יותר, לך גם תהיה 'חנוכה'. בניך - חשמונאי ובניו - יחנכו את בית המקדש בבית שני, אחרי שהיונים חיללו אותו, ויעשו חנוכה שתהיה מצוה של הדלקת נרות חנוכה שהיא בעצמה עבודה, והנרות האלו מדליקים אותם בכל מקום בעולם, אפילו כשאין מקדש ואין משכן.

אמנם המשכן היה לו בחינה יותר מבית המקדש בחלק הזה, שבכל מקום שהיה, שם השכינה הייתה, ולא היה שייך למקום מסוים. אבל עדיין כל זה דווקא כשהיה משכן, אבל כשלא היה משכן, לא הייתה את השראת השכינה. לגשיאיים, אכן, הייתה מעלה עצומה, שהשתתפו בחנוכה המשכן, שכשהוא הולך השכינה הולכת אתו בכל מקום, בין שהוא בנוי בין שהוא מפורק ומטולטל, תמיד השכינה נמצאת, כשהיהודים נמצאים באזור המשכן תמיד יש שם השראת השכינה.

נרות חנוכה - בכל מקום כבית המקדש

וכלפי זה אמר הקב"ה לאהרן: "שלך גדולה משלהם", יש בחינה עוד יותר גדולה, הבחינה הזו היא נרות חנוכה שעשאוה כמגורה שבמקדש, ועבודה זו היא עבודה מיוחדת שאפשר לקיימה בכל מקום, לא רק בירושלים ולא רק בארץ ישראל, אלא בכל העולם כולו מדליקים נרות חנוכה [ובזמן הגזירות, מניחה על שולחנו ודין], גם שם יש השראת השכינה.

"נר מערבי" - להודיע ששכינה שרויה בישראל

הגמ' בשבת (כ"ב ב) מביאה: "מתיב רב ששת מחוץ לפרוכת העדות יערוך וכי לאורה הוא צריך והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל מאי עדות אמר רב זו נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מדליק ובה היה מסיים". בזמן שהיה המשכן במדבר, בזמן שהיה בשילה, בזמן בית ראשון ובית שני עד סוף תקופת שמעון הצדיק - שאז כבה נר מערבי, בכל תקופה זו - כאלף שנה, כל יום היה בבית המקדש כעין 'נס חנוכה', להודיע ששכינה

שורה בישראל, וזה היה עניינו של הנר המערבי, שאף שאת מעשה ההדלקה היה עושה הכהן, אבל האור שדלק שם, לא היה אור של העולם הזה, אלא אור של נס, הקב"ה היה מאיר שם בנר הזה, וכל האור הזה בא - להודיע ששכינה שורה בישראל.

ההודעה ששכינה שרויה בישראל - ע"י נרות חנוכה

ובזה מתורץ מה שיש מקשים, וכי איך הנר המערבי היה עדות לכל באי עולם, והרי הנר המערבי היה בתוך ההיכל, ולתוך ההיכל אף אחד לא נכנס, רק שני אנשים נכנסו בכל יום, אותם שהיו עושים את העבודה. אבל לפי הי"ל מבואר היטב, שבחינת הנר המערבי הופיעה פעם נוספת בהדלקת נרות של בית חשמונאי. ותקנו לדורות להדליק נרות חנוכה בכל מקום ובכל זמן, בין בזמן בית המקדש ובין כשאין בית המקדש, בארץ ישראל ובכל מקום בעולם. ובה מתקיים "עדות לכל באי עולם ששכינה שורה בישראל", זהו פרסומי ניסא, כל העולם כולו יודע ששכינה שורה בישראל, הקיום של "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ה'בית המקדש' שלנו בזמננו זה נרות חנוכה. ואין צריך לילך לבית מקדש, אלא בית המקדש בא לכל אחד ואחד, באותו מקום שהוא מדליק, שם בית המקדש.

40 Chanukah - R. Benstein

With these words, we indicate that the reason we may not use the lights is because "they are holy," i.e., the Sages bestowed upon them the laws of sanctity that pertained to the light of the Menorah in the Beis Hamikdash.⁵

There was another aspect to the original mitzvah of lighting the Menorah: It was performed inside the Sanctuary of the Beis Hamikdash. And this is why the house is critical to our mitzvah every year, for it parallels that aspect of the Menorah. In other words, the person's house replicates the Beis Hamikdash in which the Menorah was lit.⁶

There is a most profound message here. We may ask: If we are looking for a place that reflects, at least in part, the sanctity of the Beis Hamikdash, would a shul not be the natural choice? Instead, the mitzvah of Chanukah lights emphasizes that a Jewish home also reflects that sanctity. Chanukah is a celebration of the fact that the Divine Presence is with us wherever we are; not only in our shuls, but also in our homes. The house is a "kedushah-embassy"! That is the message of Chanukah lighting in our homes. Can there be a more elevating message? It is both moving and inspiring to reflect on the fact that the full response to Greece breaching the Sanctuary of the Beis Hamikdash was not merely to restore and rededicate the Beis Hamikdash itself, but to "expand its borders" by charging Jewish homes throughout the world to represent its purpose and message.

והנה מאתנו אין מבקשים להיהרג על זה מה שנדרש מאתנו זה להיות רציניים יותר, ולהתייחס לעניין ההדלקה כמו שכתוב ב"ר"ן וברמב"ן. ברוב שכשאדם מרגיש שהוא עושה עבודה, הוא משתנה, אי אפשר להיות קל דעת וללכת לעבוד עבודה בבית המקדש, אם אדם עושה פעולה אשר על ידה הוא מעיד לכל העולם, הרי שבראש ובראשונה צריך להעיד את זה כלפי עצמו. לא יתכן שאדם יעיד עדות לכל העולם ולעצמו - לא. ואם האדם מעיד לעצמו ששכינה שורה בישראל, אז צריך להתנהג באופן שניכר בהנהגתו ששכינה שורה בישראל, וזה צריך להתבטא בכל סדר היום, בתפילות, בלימוד, בהנהגה, בדרך ארץ ובשמירה על קדושת ההיכל ועל טהרת ההיכל של בית המקדש שלנו.